
Inledning

Det finns tal som är tomt och det finns tystnad som är meningsbärande. Det finns förstås många andra sorters tystnader: avstängande, avvisande, fientliga. I detta nummer av *Divan*, med "Tystnad" som tema, är blicken riktad mot olika dimensioner av tystnad, inom psykoanalysen och inom konsten.

För Freud var psykoanalysen en "talkur" (talking cure) där analysandens fria associationer togs emot av analytikerns "jämnt svävande uppmärksamhet" som lyssnade efter det latent innehåll i det analysanden förmedlar. Om analysanden tystnade uppfattade Freud det som ett motstånd som behövde förstås och bearbetas. Analytiker efter Freud har utvecklat tänkandet kring tystnaden och dess olika kvaliteter och emotionella innehåll.

I sin text för Torberg Foss fram kontrapunktiken mellan tystnad och tal såsom varande väsentlig för den psykoanalytiska kuren, men även för meningsskapandet över lag, vilket belyses av filosofi, konst, poesi och litteratur.

Tanken följs upp av Gabriel Itkes-Sznep som skriver om poesi och tystnad med avstamp hos Paul Celan. Hur ser den poetiska tystnaden ut efter Auschwitz? Genom minnet av sin morfar och en läsning av den samtida poeten Ilya Kaminski skriver han om en förändrande rymd som gör ordets mening möjlig på nytt.

Arne Jemstedt diskuterar Donald W. Winnicotts artikel "Att kommunicera och

att inte kommunicera" där huvudtemat är att det i centrum av personligheten finns en tyst, icke-kommunicerande plats som är en förutsättning för att känna sig verklig.

I en kort artikel beskriver Winnicott en kvinnlig analysand som behöver hans tystnad men samtidigt inte litar på den och i "Tystnad som kommunikation" skildrar Masud Khan en analys av en ung man som är helt tyst och där analytikern använder sin motöverföring för att förstå tystnadens olika innebörder.

Johan Eriksson undersöker tystnadens plats i den psykoanalytiska talkuren. Med hänvisningar till Heidegger och till Winnicott framhåller han att det autentiska och uttrycksfulla talet har tystnaden och stillheten som en nödvändig fond. Tystnaden och det uppmärksamma lyssnandet är en förutsättning för det meningsfulla talet.

I en lika tät som suggestiv text undersöker Peter Jansson tystnadens allra djupaste skikt. En serie skarpa analyser av kända verk illustrerar resonemanget.

Den minimalistiska poeten Charlotte Jung jobbar inom genren "visuell poesi" och utgår lika mycket från bokstävernas form som från ordens betydelser. På så sätt kommer hennes mycket korta dikter i beröring med både tystnaden och sorgen.

Ett av den minimalistiska konstens portalverk, det "tysta" 4.33 av John Cage, presenteras initierat av Susanne Skog, inklusive alla de missförstånd som musikstycket och Cage har fått umgälla.

*Glaskula som innesluter spegelvärld,
detalj ur Krzysztof Kieslowskis film
Veronicas dubbelliv (1991)*

I ett sidotema skriver Donald Meltzer i "Uppfattandet av skönheten" om det komplexa och ibland motsägelsefulla i den upplevelsen. Jon Morgan Stokkeland diskuterar utförligt denna "estetiska konflikt" mellan objektets skönhet och dess gåtfulla insida som gör oss sårbara och samtidigt utvecklar vår symboliseringsförmåga.

Maria Yassa beskriver i sin Diwanism på ett roande sätt de oroande konsekvenser vad gäller analysens ramar som pandemin medförde.

Med «drömmen om det brinnande barnet» som paradigm vänder Ale Läke på nytt vår blick mot klimatförnekelsen och dess strategier. Hans text är den mest angelägna så här långt.

I "Ångestens objektlöshet" lyfter Sotiris Greveniotis fram Freuds första ångestteori, där ångest springer ur oanvänd libido, en teori som sedan kom i bakgrunden hos Freud och hos senare analytiker. Han resonerar initierat kring ångestbegreppet och hävdar att Freuds ursprungliga teori innehåller något väsentligt. Utifrån ett Freudcitat i texten att "ångest förhåller sig till sexualitet ungefär som ättika till vin" bjuder John Swedenmark på en sprakande essä om jäsning, språk och surt vin.

"Konst är tänkande" insisterar Susanne Sontag i sin essä "Tystnadens estetik". Mitt i det motsättningsfyllda 1960-talet analyserar hon en tid då konsten ofta "talas" på sätt som publiken inte förmår uppfatta. En slutsats i den vindlande essän är att konsten måste rensa upp i en värdeutjämnad och "ordnedsmetad" verklighet genom att svepa in tingen

i tystnad. En annan slutsats är att tystnad kan förbli ett vitalt begrepp i såväl konst som medvetande om den utövas med en rejäl portion ironi.

"Gör bild, konstnär! Tala inte! Blott ett andetag är din dikt", skrev Johann Wolfgang von Goethe och manade bildkonstens utövare att avstå från verbala utläggningar och i stället se bildens tystnad som dess suveräna signum. Bildens visuella särdrag och effekten av dess förtätningar och förskjutningar riktar sin särskilda form av överföring till betraktarens hemlighetsfullt "primära" skikt. I Divans tystnadsnummer upphäver konstnärerna tidsaspekten. Bildmagikern Hieronymus Bosch överbryggar ett halvt millennium och möter bildskapare som Giorgio De Chirico, Lars Olov Loeld och Mamma Andersson. Susanne Johanssons naturskildring har en målerisk samhörighet med Anna Anchers, Tora Vega Holmströms och Siri Derkerts lyssnande barn. Odilon Redon och Jean Fautrier drömmar om skönhet, och den förtegne René Magritte begrundar de konstnärer som står Susan Sontag nära: Jasper Johns och vännerna Robert Rauschenberg och Carl Fredrik Reuterswärd.

Omslagets mönster av två dansande kroppar synliggör en aspekt som förenar kropp och målning: båda utgör batterier av tystnad. Det visste och iscensatte Niki de Saint Phalle och Robert Rauschenberg tillsammans 1961. Deras *Painting Made by Dancing* är en fortgående uppvisning av vad som blir kvar långt sedan rösterna tystnat.